

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นสาระสำคัญที่เป็นแนวทาง ในการดำเนินการวิจัย โดยกำหนดเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

- ๑) ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
- ๒) ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๓ ขอบข่ายของงานบริหารวิชาการ

๒.๔ กระบวนการบริหารงานวิชาการ

๒.๕ การบริหารงานวิชาการแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน

- ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ๒) ด้านหลักสูตร
- ๓) ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้
- ๔) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา
- ๕) ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
- ๖) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ๑) งานวิจัยในประเทศ
- ๒) งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

๑) ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวข้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องวัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร จึงถือได้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา เพราะงานวิชาการช่วยพัฒนาสติปัญญาและความนึกคิดของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีคุณค่าในสังคมการบริหารงานวิชาการจะดีมีคุณค่าหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

กรมสามัญศึกษาได้อธิบายความหมาย ของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานบริหารเป็นงานสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้บริกาครู บุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นงานที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งผู้บริหารควรจัดให้มีขึ้นและได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายเพราะเป็นงานบริการมีส่วนสนับสนุนในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพและสนับสนุน การบริหารงานในด้านอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ^๕

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการสำเร็จ^๖

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^๗

^๕ กรมสามัญศึกษา, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^๖ อุทัย บุญประเสริฐ, **การศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

^๗ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

(๑). การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากรในการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหาร ในการจัดกิจกรรมพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

(๒). การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

(๓). การบริหารวิชาการ หมายถึง ศิลปะในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา หรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ทศนี วงศ์เย็น ให้ความหมายว่า งานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ได้ผลมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน^๔

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจหลักในการบริหารสถานศึกษา เพราะงานวิชาการนั้นรวมไปถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพของการศึกษา งานวิชาการเป็นตัวกำหนดหรือตัวที่จะทำการจัดงานของโรงเรียนและมีการวางแผนเพื่อให้โรงเรียน การจัดการศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒) ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดของโรงเรียน เป็นหัวใจของการสถานศึกษาเพราะจุดมุ่งหมายและภารกิจของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังนั้นมาตรฐานของสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการ ที่จะสร้างเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

^๔พิชัย เสงี่ยมจิตต์, ขอบข่ายงานวิชาการในเอกสารการสอนการบริหารงานวิชาการ, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^๕ทศนี วงศ์เย็น, หน่วยที่ ๕ การบริหารงานวิชาการใน ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการสถานศึกษา, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘๔.

พระสุทิศ เตชธมฺโม กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง บกกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของผู้บริหาร^{๑๑}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับงานวิชาการ โดยถือว่าเป็นงานหลักของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ส่วนงานอื่น ๆ ถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมา และเป็นงานสนับสนุน ผู้บริหารที่ยึดเอางานวิชาการเป็นหลักในการบริหาร และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ จะนำโรงเรียนไปความสำเร็จ^{๑๒}

จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า ได้อธิบายความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่าการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้านนี้ เติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองดีของสังคม^{๑๔}

^{๑๑}พระสุทิศ เตชธมฺโม, “การบริหารระบบสารสนเทศโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^{๑๒}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, เอกสารประกอบการศึกษาดำเนินการด้วยตนเองหลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูเพื่อตำแหน่งสายงานผู้บริหารในสถานศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๔๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานฯ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๓.

^{๑๓}จันทราณี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: นีลพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๕.

^{๑๔}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๘๔.

ฉัตรชัย อรณนันทน์ ได้อธิบายความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่าการบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการสอนโดยตรง โดยครอบคลุมถึงการให้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการศึกษา งานวิชาการดังกล่าวนี้ผู้โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบเป็นอันดับแรก เพราะภารกิจของสถานศึกษา คือการให้บริการทางวิชาการผู้บริหาร โรงเรียนมีหน้าที่ เป็นผู้นำทางวิชาการ โดยทำงานร่วมกับครูให้คำแนะนำในด้าน การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๔๔}

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียนและถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน ที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษานั้นก็ นักเรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม เก่ง ดี มีสุข มีคุณภาพและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามที่ชาติต้องการ สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

หลักเบื้องต้นในการบริหารและทฤษฎีทางการบริหารในการทำงานทุกชนิดซึ่งที่สำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งในการทำงานก็คือการบริหารจัดการ โดยธรรมชาติของมนุษย์จะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำงาน หรือมีการเกี่ยวข้องกันและเสมอกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถก้าวไปสู่การบรรลุเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยตัวคนเดียว

เฮนรี ฟาโยว (Henri Fayol) เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการการปฏิบัติการหรือบางทีก็ถือกันว่าเป็นบิดาแห่งของการจัดการสมัยใหม่เขาเชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะและสนใจที่จะศึกษาองค์การ โดยรวมมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ๕ อย่างคือการวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ การประสานงานและการควบคุม^{๔๕}

สิริอร ชันธหัตถ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารหรือการจัดการมีศัพท์ที่นิยมใช้อยู่ ๒ คำ ได้แก่ การจัดการและการปฏิบัติการ เป็นการอำนวยความสะดวกการกระทำในลักษณะแนะนำหรือนำทางเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ^{๔๖}

^{๔๔}ฉัตรชัย อรณนันทน์ , หลักการบริหารศึกษา, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕๖.

^{๔๕}เฮนรี ฟาโยว (Henri Fayol) อ้างถึงใน สมคิด มาวาส์, “การศึกษากิจการตามหลักหลักกรรมกิตติบาลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^{๔๖}สิริอร ชันธหัตถ์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

ดาฟท์ (Daft) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือ การทำให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยผ่านการวางแผนการจัดองค์กร การสั่งการและควบคุมทรัพยากรองค์กร^{๑๑}

สรุปได้ว่า การบริหารเป็นวิถีทางในวงจรของการปฏิบัติงานและเป็นเทคนิคขั้นตอต่างๆ ของการดำเนินงาน ได้แก่แนวทางที่ผู้บริหารใช้การบริการจัดการ คือ ศาสตร์และศิลป์ในการใช้ผู้อื่นทำงานและทำให้ประหยัดทรัพยากร คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และเวลาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒.๓ ขอบข่ายของงานบริหารวิชาการ

สถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียน คุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดไว้ในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษา และคาดหวังโดยตัวผู้เรียน

การที่สถานศึกษาหรือโรงเรียนจะบรรลุภารกิจ ที่สำคัญตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นได้นั้น ผู้บริหาร คณะครู หรือบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกท่านมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในเรื่องของขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักของการบริหารงานทั้งหมดภายในสถานศึกษาหรือโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า ขอบข่ายของการบริหารงาน วิชาการจะประกอบด้วยงานต่อไปนี้^{๑๒}

^{๑๑}ดาฟท์ (Daft, ๑๙๙๔ : p ๘), อ้างถึงใน, พระครูอุทุมพร(แดงเนียม), “การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดมะเดื่อ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

^{๑๒}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓ – ๓.

การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เป็น วางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตร ไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงาน ดังนี้

๑. แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทิน การศึกษาความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงานโครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

๒. บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอน ในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอน เป็นหลักการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

๒.๑ การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละวิชา

๒.๒ การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้ง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

๒.๓ การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

๒.๔ การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้แบบเรียนตามที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือ จากเอกสารที่ครูเตรียมเอง

๒.๕ การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับ ความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม

๒.๖ การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษาจัดการนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชา แลอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

๓. การจัดบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพคุณภาพ ได้แก่งานด้านต่างๆ ดังนี้

๓.๑ การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนนักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้ใช้ในการสอน

๓.๒ การจัดห้องสมุดเป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาทาน ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

๓.๓ การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

๔. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจของโรงเรียนในด้านการบริหารวิชาการ ตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลไว้ดังนี้ คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการแก่สถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา^๑

สรุปได้ว่า งานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทั้งหมด ดังนั้น ไม่ว่ากิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ถือว่างานนั้นเป็นขอบข่ายงานด้านวิชาการ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องตั้งใจปฏิบัติ เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพต่อไป

๒.๔ กระบวนการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา และมีขอบข่ายค่อนข้างกว้างขวาง หลักการบริหารงานวิชาการ จะแบ่งเป็นขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

๑. ขึ้นก่อนดำเนินการ จะเป็นการกำหนดนโยบายและการวางแผนงานด้านวิชาการ โดยมีงาน ต่อไปนี้

- ๑.๑ จัดทำแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- ๑.๒ จัดสภาพงานวิชาการและวิธีการทำงาน
- ๑.๓ จัดครูอาจารย์เข้าสอน
- ๑.๔ จัดทำโครงการสอน

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓ – ๓๔.

๑.๕ จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน

๑.๖ จัดตารางสอน

๑.๗ ปฐมนิเทศนักเรียน

๑.๘ การลงทะเบียนนักเรียน

๒. ขึ้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่จัดและดำเนินงาน รวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ให้

๒.๑ การดำเนินงานการสอนตามหลักสูตร โดยการดูแลให้การสอนเป็นไปตามโครงการสอนในแต่ละวิชา เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

๒.๒ การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริม โครงการส่งเสริมเด็กเรียนดี โครงการส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตัวเอง การจัดชุมนุมต่างๆ ลูกเสือและเนตรนารี มีการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ตลอดจนการให้คำปรึกษา ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จัดให้มีห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป็นการค้นคว้า

๒.๓ งานเกี่ยวกับการบริการ การส่งเสริมให้มีการให้บริการเกี่ยวกับสื่อการสอน เพื่อช่วยเหลือครูในด้านการสอนและอุปกรณ์ต่างๆ มีการจัดรวบรวมเอกสารคำสอน คู่มือครู รวมทั้ง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น อาคารสถานที่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

๓. ขึ้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการ เพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชา ผู้บริหารควรมีการส่งเสริม ปรับปรุงพัฒนา และประเมินผลงานด้านวิชาการ ดังนี้

๓.๑ ส่งเสริมครูอาจารย์ได้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

๓.๒ สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย และนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

๓.๓ ริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ

๓.๔ จัดบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทางด้านวิชาการ

๓.๕ จัดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ

๓.๖ จัดตั้งคณะทำงานวิชาการขึ้น ลักษณะของคณะอาจรวมกันเป็นคณะ ครูในแผนกเดียวกัน มาร่วมกันทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓.๗ ส่งเสริมให้จัดตั้งชุมนุมอบรมชมรมทางวิชาการ เพื่อจัดกิจกรรมและเผยแพร่ทางด้านวิชาการ

๓.๘ ส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมประชุมสัมมนาอบรม เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ

๓.๕ ส่งเสริมเพื่อศึกษาต่อเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

กิตติมา ปรีดีดิถิก ได้กำหนดขอบเขตงานวิชาการ ไว้ ๖ ด้าน คือ^{๒๐}

- ๑) แผนการปฏิบัติงานด้านวิชาการ
- ๒) หลักสูตรการเรียนการสอน
- ๓) การจัดการเรียนการสอน
- ๔) สื่อการสอน
- ๕) การปรับปรุงการเรียนการสอน
- ๖) วัดผลประเมินผล

นอกจากนี้หลักการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย^{๒๑}

- ๑) จัดทำแผนงานวิชาการ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
- ๒) การบริหารงานวิชาการมุ่งการร่วมมือกันปฏิบัติ
- ๓) การกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบไปสู่ผู้ปฏิบัติ
- ๔) ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
- ๕) ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานวิชาการ
- ๖) ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่น มากกว่าทำด้วยตนเอง
- ๗) ให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน
- ๘) ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางด้านวิชาการ
- ๙) ให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
- ๑๐) ติดตามและประเมินผลงาน

รุจิรุ ภู่อาระ และจันทรานี สงวนนาม มีความเห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ ควรประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้^{๒๒}

๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย

- ๑) การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบการนำหลักสูตรไปใช้
- ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

^{๒๐}กิตติมา ปรีดีดิถิก, การบริหารและการนิเทศ การศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๓๒), หน้า ๕๘.

^{๒๑}กิตติมา ปรีดีดิถิก, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^{๒๒}รุจิรุ ภู่อาระ และจันทรานี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บั๊กพอซท์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๕-๖๐.

๓) สื่อการเรียนรู้

๔) การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้

๒. การวิจัยในชั้นเรียน

๓. การสอนซ่อมเสริม

๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา

๖. การประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การวางแผนก่อนดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลทั้งในระหว่างดำเนินการและเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นและถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินงานให้เป็นระบบต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการประกันคุณภาพ เพราะเป็นการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ดังนี้ คือ

๑. ด้านจัดการเรียนการสอน

๒. ด้านหลักสูตร

๓. ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้

๔. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา

๕. ด้านการวัดผลประเมินผล

๖. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

๒.๕ การบริหารงานวิชาการแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายของหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียน จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งหลักในการจัดการเรียนการสอนมี ดังนี้

สุบิณ จันทะนันท์ กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดในกระบวนการให้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับนักเรียนและนักเรียนได้ปฏิบัติมากที่สุดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและนักเรียนทำร่วมกัน ถ้าจะแยกเป็น ๒ ส่วน ก็คือการเรียนคือกิจกรรมที่นักเรียนทำ และการสอนก็คือกิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองอย่างนี้ทำไปพร้อมๆ กัน จึงเรียกรวมกันว่าการเรียนการสอน^{๒๓}

๑.๑ กระบวนการจัดการเรียนการสอน

จากหลักการการจัดการเรียนการสอนตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ ระบุว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๔ กำหนดให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้^{๒๔}

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
๔. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา
๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้ การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

^{๒๓}สุบิณ จันทะนันท์, “การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^{๒๔}กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง | ละพระราชบัญญัติศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิคารมารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง หลักในการ จัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีรายละเอียดในการ จัดการเรียนการสอน ดังนี้^{๒๕}

๑. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานกา สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทาง สมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

๒. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการ ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการ เรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควร ได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ สามารถเลือกใช้ในการจัด กระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

^{๒๕} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศั ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐-๒๓.

๔. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

๔.๑ บทบาทของผู้สอน

๑. ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

๒. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๓. ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

๔. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

๕. จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๖. ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

๗. วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

๔.๒ บทบาทของผู้เรียน

๑. กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

๒. เสาะแสวงหาความรู้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ลงมือปฏิบัติจริง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนนั้นต้อง มุ่งให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีการวางแผนงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างเหมาะสมผู้บริหารและครูมีการกำหนดรูปแบบการจัดทำแผน, วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ อย่างชัดเจนและหลากหลายคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรมสิ่ง ที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ มีจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและครูประเมินตลอดถึงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตจนถึง จัดเอกสารคู่มือให้ครูได้ศึกษาความรู้และปฏิบัติในการเขียนการสอนและจัดกระบวนการ

เรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้นั้นกระบวนการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนจัดหาสื่อการเรียนการสอน และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

๒. ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรที่ดีต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้มีเนื้อหาสาระทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมือง ซึ่งมีนักการศึกษาได้อธิบาย และให้ความหมายของหลักสูตร ดังนี้

๒.๑) ความหมายของหลักสูตร

ชมพวันธุ์ ภูษธร ณ อุทยา ได้อธิบายความหมายของ หลักสูตรว่า มีความแตกต่างกันไป ตั้งแต่ความหมายที่แคบสุดจนถึงกว้างสุด ซึ่งสามารถจำแนกความคิดเห็นของนักการศึกษาที่ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้^{๒๖}

๑) หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนรู้ นักการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์เรียนนั้น มองหลักสูตรที่เป็นเอกสารหรือโครงการของการศึกษาที่สถาบันการศึกษาได้วางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ หลักสูตรตามความหมายนี้ หมายรวมถึง แผนการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดไว้เรียนรวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาต่างๆ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งกำหนดไว้ในแผนความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มนี้ ไม่รวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้หรือเรียนการสอนที่ปฏิบัติจริง

๒) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ที่สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

^{๒๖}ชมพวันธุ์ ภูษธร ณ อุทยา, การพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, ๒๕๔๐), หน้า ๓ - ๕.

รุจิร ภู่อาระ ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนการเรียน ประกอบด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา รวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลของการเรียน^{๒๗}

๒.๒) ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาในทุกๆ เนื่องจากหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง หลักสูตรจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นภาพของสังคมในอนาคต มีหน่วยงานและนักวิชาการ นักการศึกษาให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ดังนี้^{๒๘}

๑. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน .ศ.๒๕๔๔ สาระ แกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการ ของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น

๒. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้ หลักสูตร สถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการ เนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๔. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการการใช้ หลักสูตรให้เหมาะสม

๕. นิเทศการใช้หลักสูตร

๖. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

๗. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

^{๒๗}รุจิร ภู่อาระ, การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บั๊กพอย์, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๒๘}กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

ธำรง บัวศรี ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ เพราะหลักสูตรเป็นส่วนกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีรายละเอียดที่บ่งชี้ว่าผู้เรียนควรเรียนรู้อะไร มีเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงไร ควรได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในด้านใด และควรมีพัฒนาการทั้งในส่วนของร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างไร^{๒๕}

สุมิตร คุณานุกร กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรว่าหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นเครื่องชี้นำทางหรือเป็นบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา และควบคุมการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา^{๓๐}

ปฐก นันทวงศ์ และไพโรจน์ ดั่งวิเศษ สรุปความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเอกสารที่กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนาบุคคลประสิทธิภาพตามที่พึงประสงค์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ^{๓๑}

๒.๓) องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีความสอดคล้อง และมีความสัมพันธ์กัน โดยเคอร์ (Kerr) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๔ ส่วน ได้แก่ ๑) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ๒) เนื้อหาสาระ ๓) ประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๔) การประเมินผล^{๓๒} ซึ่งสอดคล้องกับ ทาบา (Taba) ที่ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะสร้างขึ้นในลักษณะใด ย่อมประกอบด้วยส่วน

^{๒๕}ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : เรวดีการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๖-๗.

^{๓๐}สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๕๕ - ๒๐๐.

^{๓๑}ปฐก นันทวงศ์ และ ไพโรจน์ ดั่งวิเศษ, **หลักสูตรและการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน**, (สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๓๒}Kerr . Joseph and Keneth, **Metting the Changing Need of Adoults Through Education Programes and Services**, (Dissertation Adstracts Interrational. ๓๖ (๑๐) : ๖๔๒๔ - A. April ๑๕๗๖) : ๑๖ - ๑๗.

สำคัญ ๔ ส่วน คือ ๑) จุดมุ่งหมาย ๒) เนื้อหาสาระ ๓) กิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอน และ ๔) การประเมินผล^{๓๓}

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, ปราณี สังขะตะวรรณ และประภาพรณ เอี่ยมสุภานิต กล่าวว่า หลักสูตรของสถานศึกษาจะมีคุณภาพและประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยงานและภารกิจที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ ดังนี้^{๓๔}

๑. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ภารกิจที่ผู้บริหารและครูผู้สอนดูแลบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีดังนี้

๑.๑ สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน เพื่อให้ ความสำคัญหรือความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

๑.๒ ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔

๑.๓ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรใน ชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบ และให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

๑.๔ จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

๑.๕ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา

๑.๖ พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำ ความรู้ ไปใช้จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

๒. การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงาน วิชาการสถานศึกษาและคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชา จะต้องดำเนินการจัดทำสาระของ หลักสูตรสถานศึกษาดังต่อไปนี้

๒.๑ ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรว่า กำหนดสาระของท้องถิ่นไว้อย่างไร และ มีความสอดคล้องสัมพันธ์และสมดุลอย่างไร

^{๓๓}Taba , Hilda, **Curriculum Development : Theory and Practice**, (New York : Harcourt Brace and World, ๑๙๖๒) : ๑๐.

^{๓๔}ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล,ปราณี สังขะตะวรรณ และประภาพรณ เอี่ยมสุภานิต , หลักสูตร สถานศึกษาชุดฝึกอบรมครู : ประมวลสาระ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓ - ๓๐.

๒.๒ วิเคราะห์ข้อบ่งชี้เนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ทั้งองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

๒.๓ ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นความต้องการของชุมชนและสังคม

๒.๔ ปรับปรุงสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

๒.๕ ตรวจสอบความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้เทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มวิชา และหลักสูตรมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๖ วางแผนการจัดการเรียนการสอนตามข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ สัดส่วน เวลาและหน่วยกิต ตามที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

๒.๗ พัฒนาแนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ควรดำเนินการเพื่อให้ทำ จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาสมบูรณ์อีก ๒ ประการ คือ กำหนดสื่อการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล

๓. การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร หรือวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรมีภารกิจต้องดำเนินการ ๓ ส่วน คือ

๓.๑ การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้อย่างหลากหลาย การสอนซ่อมเสริม การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นต้น

๓.๒ การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การวางแผนให้ครูทุกคนสามารถแนะแนวผู้เรียน ได้ทั้งด้านการศึกษา อาชีพและปัญหาอื่นๆ เป็นต้น

๓.๓ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เช่น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในเรียน เป็นต้น

๔. การปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตร การดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นไปตามภารกิจที่สอง หรือจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา และภารกิจที่สามหรือวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษากำหนดไว้

๕. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล แยกออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๕.๑ การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

๕.๒ การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ
จากภายนอกสถานศึกษา

๖. การสรุปผลการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสถานศึกษาจะต้อง
รวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาสรุปและเขียนรายงานผล
การดำเนินงานเสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง และผลการรายงานเผยแพร่ให้ชุมชนหรือสาธารณชนได้รับทราบ

๗. การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาผลการ
ดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและข้อมูลจาก
การติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้งหมด เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนา
กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในปีต่อไป

สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร เป็นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ
โดยมีการวางแผน การดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงาน, รับผิดชอบงานการบริหาร
หลักสูตรและปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรผู้บริหารจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญ ศึกษาทำความเข้าใจ
เกี่ยวกับหลักสูตร จัดทำแผนงาน, โครงการ มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารหลักสูตรเป็นฝ่าย
ต่างๆ อย่างชัดเจนปฏิบัติได้กำหนดทิศทางจัดการศึกษาให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการ
ศึกษานำไปปฏิบัติ มีคู่มือการบริหารหลักสูตรที่มาจากคณะกรรมการหลายฝ่าย เพื่อให้ผู้เรียนมี
คุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนด' เปิดโอกาสให้บุคลากร
นำเสนอความคิดเห็น และกำหนดแนวทางในการบริหารหลักสูตรมีการประชุมชี้แจงเรื่องการจัดทำ
หลักสูตรเพื่อชี้แจงในการดำเนินงานก็เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ

๓. ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียน
เข้าถึงความรู้ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การ
เรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และ
ลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนซึ่งมีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้
ดังนี้

ศิริพรรณ ยิ้มย่อง ได้แบ่งสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๓๕}

๑. สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุโรงเรียนควรจัดหาให้เพี พอ และจัดให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการใช้สอย ส่วนวัสดุที่โรงเรียนควรจัดหามี ดังนี้คือ

๑.๑ วัสดุประเภทหนังสือ ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์ หรือแนวการจัดประสบการณ์

๑.๒ วัสดุประเภทต่างๆ ได้แก่ รูปภาพ บัตรประกอบ คำบรรยาย แผนภูมิต่างๆ

๒. สื่อการเรียนการสอนประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ อุปกรณ์ในห้องเรียนและอุปกรณ์นอกห้องเรียน

๒.๑ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ อุปกรณ์สำหรับเล่นในร่ม ได้แก่ ภาพต่ออุปกรณ์ฝึกเชาว์น แท่งไม้ บานจำลอง กระบะทราย ฯลฯ

๒.๑.๒ อุปกรณ์ประกอบบทเรียน ได้แก่ ลูกคิด แผนภูมิ ภาพพลิก เครื่องชั่งดวง ลูกโลก ฯลฯ

๒.๑.๓ อุปกรณ์ประจำห้องเรียน ได้แก่ ภาพสำหรับประดับฝาผนัง ปฏิทิน พระบรมฉายาลักษณ์ ป้ายห้อง ฯลฯ

๒.๒ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนนอกห้องเรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ อุปกรณ์ประจำตัวเด็กอนุบาล หมายถึง เครื่องเล่นสนาม ได้แก่ ขิงช้า กระดานเดิน ราวไต่ ฯลฯ

๒.๒.๒ อุปกรณ์ประจำโรงเรียน ได้แก่ ป้ายชื่อโรงเรียน เสาธง ธงชาติ เครื่องวัดส่วนสูง ดั่งขยะ ฯลฯ

ถนัด ม่วงมณี ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนรู้ไว้ว่า คือการนำเอาวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการมาช่วยให้ครูสอนและผู้เรียนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และสื่อการเรียนรู้มี ๓ ประเภทใหญ่ ดังนี้^{๓๖}

^{๓๕}ศิริพรรณ ยิ้มย่อง, “การจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา”, วารสารการศึกษาปฐมวัย, ปีที่ ๕, (เมษายน ๒๕๔๔) : หน้า ๕๑-๕๒.

^{๓๖}ถนัด ม่วงมณี, **คู่มือสอบบรรจุครู ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับวิชาการครู**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

๑) สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง เอกสาร หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แก่ เอกสาร ตำราหนังสือ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย บันทึกรายงาน

๒) สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือ โสตทัศนวัสดุหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อเหล่านั้น ได้แก่ แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง หรือที่เรียกว่า วิดีทัศน์ สไลด์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-assisted instruction) สื่อบนเครือข่าย (Web-based Learning) การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

๓) สื่ออื่นๆ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑. สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญสามารถ ถ่ายทอดสาระความรู้ต่าง ๆ แนวคิด เจตคติและวิธีการปฏิบัติตน ไปสู่บุคคลอื่นได้ เช่น ผู้บริหาร ครู ตัวนักเรียน นักการภารโรง

๒. สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือ สภาพที่อยู่รอบตัวผู้เรียน ตลอดจนสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น พืช สัตว์ ปรางค์ ธรรมชาติ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติ ห้องสมุด

กรมวิชาการ ได้อธิบายความหมาย สื่อการเรียนรู้ ไว้ว่า คือ เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากในยุคปัจจุบันข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้วยตนเอง ตลอดจนพัฒนาศักยภาพการคิด ได้แก่ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมี วิจารณญาณและการคิดอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ควรเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง^{๓๓}

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้อง กับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ ห้องเรียน ห้องพิเศษและเรียนรู้นอกห้องเรียนที่หลากหลายและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมกับ กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมีการวางแผนงานด้านการจัดหา การผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้ อย่างเหมาะสม ให้มีความถูกต้องและทันสมัยตลอดถึงส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนมีความรู้ เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อการสอนและการใช้สื่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนการดูแลการ

^{๓๓} กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

จัดเก็บรักษา การเบิกใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้มีรูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียน

๔. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา

ภารกิจหลักของสถานศึกษาที่สำคัญที่สุดก็คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสถานศึกษาให้สามารถเสริมสร้างให้นักเรียนได้รับการพัฒนาในทุกด้านเต็มตามวัย เต็มศักยภาพ บุคลากรที่สำคัญที่เป็นผู้ปฏิบัติการกิจหลักเหล่านี้ให้บรรลุผลสำเร็จ คือครู ครูเหล่านี้มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ ประสบการณ์ กระบวนการ ตลอดจนถึงแนวคิดในการทำงาน ผู้บริหารเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องหาแนวทางเพื่อรวมพลังของ ครูที่มีความแตกต่างกันนี้ให้สามารถปฏิบัติการกิจของตน คือ การสอนให้ประสบผลสำเร็จ ตามความต้องการของหลักสูตร และในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานให้กับครูในสถานศึกษาทุกคน เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอจากภารกิจหลัก ความจำเป็นดังกล่าว สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูในด้านวิชาการ และช่วยให้การบริหารงานวิชาการมีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก็คือ การนิเทศ การศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

สุกานดา ตปนียางกูร ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทางวิชาการที่จะทำให้การศึกษามุ่งบรรลุตามปรัชญาและเป้าหมายประสงค์เพราะงาน นิเทศการศึกษาเป็นงานที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไข ริเริ่มโดยการใช้เทคนิคและบริบททางสังคมเป็นแรงใจ และกระตุ้นให้ครูเกิดกำลังใจความรับผิดชอบความคิดริเริ่มในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการนิเทศและมนุษยสัมพันธ์เข้าช่วย เพื่อส่งเสริมให้ เรียนเจริญงอกงามทุกวิถีทางที่ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา^{๓๔}

^{๓๔}สุกานดา ตปนียางกูร, หลักการนิเทศการศึกษา, (เชียงใหม่ : ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอให้สถานศึกษาใช้หลักการนิเทศภายใน ดังนี้^{๓๕}

๑. การปฏิบัติงานตามวิธีวิทยาศาสตร์ โดยดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบครอบคลุมถึงวิธีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ การวางแผนการนิเทศการปฏิบัติการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่เชื่อถือได้

๒. การปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้างยอมรับผลการประเมินตนเอง ยอมรับในเหตุและผล และการปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานเป้าหมาย

๓. การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนา สร้างสรรค์ โดยการแสวงหาความสามารถพิเศษของครูแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและสนับสนุนส่งเสริมความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

๔. การปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน โดยยึดวัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมคิด ร่วมพัฒนา ทั้งนี้ เพื่อความสำเร็จของงานโดยส่วนรวม

๕. การปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการควบคุม ติดตามผลการดำเนินงานและผลผลิตอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

๖. การปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานต้องกำหนดวัตถุประสงค์การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การนิเทศ การศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา^{๓๖}

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน , เอกสารประกอบการศึกษาด้วยตนเองหลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูเพื่อขึ้นตำแหน่งสายงานผู้บริหารในสถานศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๔๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานฯ , ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๐.

^{๓๖}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร:ศูนย์สื่อกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๓.

กมล ภูประเสริฐ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนางานในห้ ความรับผิดชอบ ถือเป็นการพัฒนาบุคลากรรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้ผลรวดเร็วกว่า โดยเฉพาะการ นิเทศภายในสถานศึกษา เพราะผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทำงานอยู่ร่วมกัน และผู้นิเทศในเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผู้รับการนิเทศในเรื่องหนึ่งได้ในทำนองเดียวกันผู้รับการนิเทศก็อาจกลับไปเป็นผู้นิเทศ ในเรื่องที่ตนเองมีความสามารถสูงได้จึงเป็นการรวมพลังกันเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่าการให้แต่ละคนปฏิบัติงานในลักษณะต่างคนต่างทำ^{๔๐}

กรทอง จิระเชษฐกุล กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน หรือ ให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบ ความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการสร้าง เสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งทางด้าน ร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ให้เต็ม ตามวัยและศักยภาพ^{๔๑}

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ ให้ความหมายว่า การนิเทศ หมายถึงการช่วยเหลือบุคลากร ทางการศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนให้สามารถพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และ กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล วัตถุประสงค์ของโรงเรียนและหลักสูตร^{๔๒}

๔.๑ กระบวนการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในเป็นการดำเนินงานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานในโรงเรียน การนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้อง ดำเนินการขึ้นใน โรงเรียนของตน เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพครูและนักเรียน มีนักการศึกษาได้ ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๔๐} กมล ภูประเสริฐ, การบริหารวิชาการในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เมฆาธิปส์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๘.

^{๔๑} กรทอง จิระเชษฐกุล, คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ชารอักขร, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^{๔๒} สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์, หลักการนิเทศการศึกษา, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

กมล ภูประเสริฐ กล่าวว่า การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาได้แก่ การดำเนินงานดังต่อไปนี้^{๔๔}

๑. การทำความเข้าใจกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมทำรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาาร่วมกัน ทุกคนจึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ แต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

๒. การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน วิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจจากการอ่าน การค้นคว้า การได้ไปประชุม อบรม สัมมนาปฏิบัติการในระดับต่างๆ การสาธิตรูปแบบการสอนเพื่อช่วยกันค้นหาข้อบกพร่องและปรับปรุงรูปแบบของสถานศึกษาาร่วมกัน และการประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์โดยตรง เป็นต้น

๓. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ

๔. การร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

สุรศักดิ์ ปาเอ กล่าวว่า กระบวนการนิเทศเป็นรูปแบบการทำงานเป็นคณะ (Teamwork) ซึ่งการดำเนินงานจะมีกระบวนการ โดยสรุปดังนี้^{๔๕}

๑. ขั้นเตรียมการ ผู้บริหารแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศภายในโรงเรียนร่วมศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดต่างๆ ที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน จัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับ รณินเทศ และสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูอาจารย์และทุกฝ่ายเกี่ยวข้อง

๒. ขั้นดำเนินการนิเทศภายใน อาจกำหนดได้ใน ๒ ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

๒.๑ การนิเทศภายในเป็นกลุ่ม สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่นการประชุมชี้แจงให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวของการปฏิรูปการศึกษา การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคนวัตกรรมการสอนใหม่ๆ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้า การร่วสัมมนาลักษณะสมาคมเครือข่ายวิชาชีพ และการเยี่ยมสถานศึกษาและครูต้นแบบแห่งอื่นๆ

^{๔๔} กมล ภูประเสริฐ, การบริหารวิชาการในสถานศึกษา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓ – ๑๔.

^{๔๕} สุรศักดิ์ ปาเอ, “การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน” วารสารวิชาการ, (๒๕-๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๕), หน้า ๒๘ – ๒๙.

๒.๒ การนิเทศเป็นรายบุคคล สามารถทำได้หลายวิธีเช่นเดียวกัน เช่นการตรวจบันทึกการสอน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนสอนทุกครั้ง การเยี่ยมชั้นเรียน สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สอนในโรงเรียน การสังเกตการสอน การให้คำปรึกษา เป็นต้น

๓. **ขั้นประเมินผล และสรุปผล** เป็นการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาจากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ตามกรอบปฏิรูปการเรียนรู้ที่ครูอาจารย์นำไปจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลอาจทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินโครงการ การวิเคราะห์ การวิจัย ฯลฯ เพื่อนำผลสรุปที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนางาน

ดังนั้น สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่จะทำให้การศึกษาบรรลุตามจุดหมายหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายประสงค์ ก็เพื่อชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู บุคลากรที่เกี่ยวข้องกัน โดยมีการวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานการจัดการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน เลือกรูปแบบการนิเทศการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนการใช้เทคนิคและบริบททางสังคมเป็นแรงใจ กระตุ้นให้ครูเกิดกำลังใจ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นิเทศและผู้รับนิเทศเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาศัยหลักการนิเทศและมนุษย์ มพันธ์เข้าช่วยตลอดถึงสำรวจสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการประชุมด้านวิชาการเพื่อการนิเทศงานแก่ครูผู้สอนและบุคลากรต่อเนื่องเพื่อนำผลการนิเทศไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรมส่งเสริมให้ ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกวิถีทางทั้งทางร่างกาย ิ รมณ์ สังคม และสติปัญญา

๕. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่วัดเพื่อจะได้ทราบผลว่า การเรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดและการประเมินผลจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงหลักในการวัดและประเมินผล การศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ว่าการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานเองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและ เพื่อตัดสินผลกาเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ผู้เรียนจะต้อง

ได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับ สถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้^{๔๖}

๑. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมิน หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมินในกรณีที่ไม่ผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม การประเมินระดับ เรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และอย่างน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอ จากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๒. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสิน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนตามเป้าหมาย ผู้เรียนมีจุดพัฒนา ในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงสร้าง หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อ

^{๔๖}กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘-๓๔.

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักฯ คณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

๓. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับ
เขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้
เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ
สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้ ขนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและ
ดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดในการดำเนินการจัด
สอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขต
พื้นที่การศึกษา

๔. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตาม
มาตรฐาน การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียน
คนที่เรียน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพ
การศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจน
เป็นข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่างๆ เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบ
ทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแล
ช่วยเหลือปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียน' ดัพัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐาน
ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ 'ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป
กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา
ด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม
กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษา ใน
การดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึงที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบ
ความสำเร็จในการเรียน

บุญจิต ภิญโญนันทพงษ์ ให้ความหมายว่า การวัดผล หมายถึงกระบวนการกำหนด
ตัวเลขให้กับสิ่งที่วัดอย่างมีกฎเกณฑ์ ครูสามารถวัดคุณลักษณะบางอย่างของผู้เรียน'
แบบทดสอบ ใช้มาตราวัดน้ำหนักและส่วนสูง ใช้การทดสอบปฏิบัติ และใช้วิธีการอื่นๆส่วน

ประเมินผล เป็นกระบวนการที่ทำต่อจากการวัด แล้วตัดสินใจลงสรุปคุณค่าอย่างมีกฎเกณฑ์ ประเมินผลเป็นผลการตัดสินใจจากผู้ประเมิน ไม่ใช่ผลจากการวัดโดยตรง^{๔๓}

เยาวดี วิบูลย์ศรี ให้ความหมายว่า การวัดผล คือกระบวนการที่พยายามค้นหาและแสดงถึงปริมาณของคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งในตัวบุคคล หรือสิ่งของหรือเหตุการณ์ ส่วนก ประเมินผล คือการรวบรวมข้อมูลและจัดข้อมูลที่เป็น ขชนน์เพื่อช่วยให้มีการตัดสินใจ หลายทาง^{๔๔}

๕.๑ หลักการวัดและการประเมินผลการศึกษา

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในปัจจุบัน เป็นการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๔ ซึ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้า สูงสุด โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการและรูปแบบเดียวกัน มีหน่วยงานทางการศึกษาและนักการศึกษา ได้กำหนดและเสนอหลักการวัดผลและประเมินผลไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ ได้กำหนดหลักการวัดและประเมินผลการเรียน ไว้ดังนี้^{๔๕}

๑. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม
๒. การวัดและประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐาน การศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร
๓. การประเมินผลการเรียนต้องประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินการเรียนรู้
๔. การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของวิชา และระดับช่ว ้นของผู้เรียน

^{๔๓}บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแนวคิดและวิธีการ, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๘-๙.

^{๔๔}เยาวดี วิบูลย์ศรี, การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๕-๖.

^{๔๕}กรมวิชาการ, แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษา กรมฯ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

๕. ให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความในแต่ละช่วงชั้น

๖. ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น

๗. ให้มีการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติ ในแต่ละช่วงชั้น

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนได้

๙. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ

พิชิต ฤทธิจรูญ ได้เสนอหลักการวัดและประเมินผลไว้ดังนี้^{๔๐}

๑. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย การวัดและประเมินผลแต่ละครั้งจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการวัด เพื่อตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายไม่มากก็น้อยเพียงใด

๒. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เครื่องมือที่ขาดคุณภาพจะทำให้ผลการวัดขาดคุณภาพ และเมื่อนำผลการวัดไปประเมินผล ผลการประเมินย่อมมีโอกาสผิดพลาด

๓. คำนึงถึงความยุติธรรม การวัดและประเมินผลต้องทำด้วยใจเป็นกลางไม่ลำเอียงหรือมีอคติ ตัดสินตามหลักวิชา หากขาดความยุติธรรมย่อมส่งผลให้การวัดผลและประเมินผลขาดความเชื่อถือ

๔. การแปลผลให้ถูกต้อง จะต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะลงสรุป คำนึงถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการแปลความหมายเป็นสำคัญ พิจารณาตามหลักตรรกวิทยาความสมเหตุสมผล ความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของการประเมิน และต้องมีความรู้ในมาตรการวัดและสถิติที่นำมาใช้

๕. ใช้ผลการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า การวัดและประเมินผลแต่ละครั้งเป็นงานที่ต้องลงทุนทั้งในด้านพลังความคิด กำลังกาย เวลา และงบประมาณ หากผลการวัดนำมาเพียงตัดสินได้ตกให้ผู้เรียนเท่านั้น เป็นการลงทุนไม่คุ้ม ควรนำไปใช้ประโยชน์อื่น เช่น ใช้วินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครู เป็นข้อมูลสำหรับการแนะแนวผู้เรียนและผู้ปกครอง หรือการปรับปรุงการบริหารงานในโรงเรียน เป็นต้น

^{๔๐} พิชิต ฤทธิจรูญ, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เฮาส์ออฟเคอร์มิสท์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑-๑๓.

๕.๒ กระบวนการวัดและการประเมินผลการศึกษา

การวัดและการประเมินผลการศึกษา อาจมีทั้งการวัดและประเมินผลก่อน ระหว่างเรียนและหลังเรียนหรือปลายภาค โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ผู้บริหารควรต้องชัดเจน การดำเนินงานวัดและประเมินผลการศึกษา และให้ความสำคัญ : เพื่อให้การวัดผลและประเมินผล สามารถสะท้อนความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียน ได้อย่างแท้จริง มีนักวิชาการและ หน่วยงานทางการศึกษากล่าวถึงการดำเนินงานของผู้บริหารในการวัดและการประเมินผลการศึกษา ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลสำหรับ โรงเรียน ไว้ดังนี้^{๕๑}

๑. กำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
๒. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้อง กับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้
๓. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยเน้นการ ประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน
๔. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

กมล ภู่งาม^{๕๒} กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดให้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการ วัดผลและประเมินผล ดังนี้^{๕๓}

๑. การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชา และกิจกรรม การเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อการพิจารณาในการเตรียมการขั้นต่อไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้ที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ด้วย
๒. การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียน และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวิธีการที่เป็นระบบ ในขั้นนี้ควรกำ หนดช่วงเวลา ในการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างดำเนินการสอน การประเมินปลายภาคเรียนและ ปลายปีด้วย เพื่อความสะดวกในการสังเกตการปฏิบัติงานของผู้เรียนและรวบรวมผลงานของผู้เรียน เป็นระยะๆ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

^{๕๑}กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

^{๕๒}กมล ภู่งาม, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

๓. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึกการสังเกต และการรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ

๔. การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวงและหน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้

๕. การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินที่ควรใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่การตัดสินได้-ตก ของผู้เรียนแต่อย่างใด

๖. การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งการรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาช่วงปลายปีต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการสืบค้นคุณลักษณะของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย แล้วพิจารณาตัดสินสรุปผลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ โดยทางโรงเรียนต้องกำหนดวัตถุประสงค์, วางแผนการดำเนินการในการวัดผลและประเมินผลตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ต้องมีคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือ, กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร ต้องแปลผลให้ถูกต้องสมเหตุสมผล มีความยุติธรรม และสามารถนำเทคโนโลยีมาช่วยในการวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ได้ผลสรุปที่ถูกต้องที่สุดและรวดเร็ว มีการนำผลการประเมินระหว่างเรียนและการประเมินผลปลายภาคเรียนมาวิเคราะห์ข้อบกพร่องเพื่อจัดการซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน ตลอดถึงมีการสรุปผลการวัดผลและประเมินผล เพื่อนำไปเป็นยุทธศาสตร์ในการวางแผนต่อไป มีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นมีมาตรฐานและประสบผลสำเร็จ

๖. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันกระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับของวงการการศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบมุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน่วยงานนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

๖.๑ ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

กรมสามัญศึกษา ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้เรียนที่จะ การศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม^{๕๓}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาที่ผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด^{๕๔}

ศิริจันทร์ ทองประเสริฐ ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่มีการทำเป็นระบบหรือมีการวางแผนไว้เพื่อสร้างความ มั่นคงอย่างเหมาะสมว่า ผลผลิตทั้งกระบวนการหรือบริการเป็นไปตามความต้องการที่ระบุไว้^{๕๕}

๖.๒ กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการเชิงรุกที่เน้นการวางแผน และการเตรียม ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของ โรงเรียน มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

^{๕๓} กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา : แนวดำเนินการการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อ พร้อมรับการประเมินภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

^{๕๕} ศิริจันทร์ ทองประเสริฐ, การประกันคุณภาพการศึกษา, วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ ๒๕, ฉบับที่ ๒, (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และ เฉลิมชัย หาญกล้า กล่าวว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนชัดเจน ดังนี้^{๕๖}

๑. ขั้นการเตรียมการ

๑.๑ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ และ เจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพ

๑.๒ กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการอย่างจริงจัง โดยมีผู้บริหารเป็นหลัก สำคัญ

๒. ขั้นการดำเนินการ เป็นการประยุกต์ใช้วงจรการบริหารคุณภาพ PDCAให้เข้ากับการ ทำงานตามปกติของสถานศึกษา เพื่อให้ทุกฝ่าย ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุง ทั้งนี้ เพื่อจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญก็คือ การจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่าง คุณภาพ ในขั้นดำเนินการ แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อยตามวงจรการบริหารคุณภาพ ดังนี้

๒.๑ การวางแผน (Plan) สถานศึกษาต้องมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ มีความชัดเจน เพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาโดยเริ่มต้นจาก การกำหนดเป้าหมายที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา นเบื้องต้น เสียก่อน เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือทิศทางสำหรับการปฏิบัติตนของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

๒.๒ การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการร่วมกันของบุคคลในการดำเนินงานตาม แผนที่กำหนดไว้ โดยมีผู้บริหารให้การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ และติดตามกำกับอย่างจริงจัง

๒.๓ การตรวจสอบประเมินผล (Check) ในขณะที่สถานศึกษามีการดำเนินงาน ตามแผน จะต้องมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินงานเป็นไปตาม ทิศทางที่ต้องการหรือไม่ มีสิ่งใดที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข จะได้ดำเนินการต่อไป

๒.๔ การปรับปรุงงาน (Act) ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนย่อยสุดท้ายในการดำเนินการ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในขั้นนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องนำผลจากการตรวจสอบและ ประเมินผลที่ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์มาแล้วไปใช้ในการพัฒนางานในส่วนของตนเองต่อไป เพื่อให้มีความใกล้เคียงกับเป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด นอกจากนั้นอาจนำผลการตรวจสอบและ ประเมินไปใช้เพื่อการวางแผนในระยะต่อไป

๓. ขั้นการรายงาน เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพตาม เป้าหมายของสถานศึกษาในแผนต่างๆ แล้ว จะต้องมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ดันสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบ

^{๕๖}วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และ เฉลิมชัย หาญกล้า, คุณภาพ : ความสำเร็จที่ต้องเริ่มจากภายในสถานศึกษา, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑, (มกราคม ๒๕๔๖), หน้า ๕๒ – ๕๓.

ต่อการจัดการศึกษาที่สามารถแสดงผลในเชิงคุณภาพที่บุคคลทั่วไปมีโอกาสในการตรวจสอบได้ ตลอดจนยังแสดงให้เห็นถึงความพร้อมต่อการรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้^{๕๖}

๑. จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๒. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

๓. วางแผนการพัฒนาคูณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

๔. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนาพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคูณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

๖. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

๗. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาจัดระบบโครงสร้างองค์กรและระบบการทำงานให้เอื้อต่อการพัฒนาคูณภาพการศึกษาด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนประกันคุณภาพการศึกษาจัดระบบสารสนเทศ ดำเนินงานตามแผน ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา, ประเมินแผนงาน, โครงการ, รายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคูณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แก่หน่วยงานต้นสังกัด และมีการนำผลการประเมินไปใช้ในแผนการพัฒนาคูณภาพการศึกษาตาม

^{๕๖} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, อ้างแล้ว, หน้า ๓๗.

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและปรับปรุงแผนงานเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบของการประกันคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) งานวิจัยในประเทศ

สมชาย จันทนา ได้ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารวิชาการผู้บริหารสตรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ความเป็นผู้นำในงานวิชาการของผู้บริหารสตร มีการปฏิบัติค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากอันดับได้แก่ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้สอน รองลงมา คือ งานการสอนและพัฒนาคุณภาพการสอนและงานกิจกรรมนักเรียน (กิจกรรมทางวิชาการ) งานนิเทศการศึกษาและพัฒนาวิชาชีพครูตามลำดับ สำหรับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ งานสื่อการเรียนการสอนและกิจการห้องสมุด^{๕๘}

สมกิต บุญยะโพธิ์ ได้ศึกษา “การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ๑๑ ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับนี้ ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ ๒) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๓) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ๔) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๕) การพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๖) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่การศึกษา ๗) การนิเทศการศึกษา ๘) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ๙) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๑๐) การแนะแนวการศึกษา ๑๑) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน และอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ด้านดังนี้ ๑) การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น^{๕๙}

^{๕๘}สมชาย จันทนา, “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารวิชาการของผู้บริหารสตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๒ – ๖๓.

^{๕๙}สมกิต บุญยะโพธิ์, “การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๕๘-๕๙.

พระมหากานต์ ชาวตร ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทั้งหมดโดยเรียงลดจากมากไปน้อยได้แก่ ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ ๒) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๓) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๔) การแนะแนวการศึกษา ๕) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ๖) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๗) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๘) การนิเทศการศึกษา ๙) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ๑๐) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ๑๑) การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ๑๒) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน^{๖๐}

วัฒนะ ปาละพันธ์ ได้ศึกษา “เปรียบเทียบความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนศรีราชา จังหวัดชลบุรี” เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ๖ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนและงานทะเบียนนักเรียน และด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนศรีราชา ตามความคิดเห็นของครูชาย ครูหญิง ครูที่มีประสบการณ์มากและประสบการณ์น้อย อยู่ในระดับมาก ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนศรีราชา ระหว่างความคิดเห็นของครูชายกับครูหญิงแตกต่างกัน ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนศรีราชา ระหว่างความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์มากกับครูที่ประสบการณ์น้อย ไม่แตกต่างกัน^{๖๑}

^{๖๐}พระมหากานต์ ชาวตร, “การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^{๖๑}วัฒนะ ปาละพันธ์, “ความสามารถในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนศรีราชา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖).

จิระศักดิ์ อินทร์หอม ได้ศึกษา “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระบําก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การแนะการศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา^๒ และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง^๒

นางสาวณปภัช รุ่งโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ” พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผลเปรียบเทียบ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ ที่จัดการศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน และด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ตามลำดับ^๓

^๒จิระศักดิ์ อินทร์หอม, “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๓.

^๓ณปภัช รุ่งโรจน์, “การบริหารงานวิชาการกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๗.

ทรงศักดิ์ อัครพรหมณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์คุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” พบว่า การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์คุณภาพโดยภาพรวมมีปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงปัญหา ๓ อันดับแรก ได้แก่ ด้าน การนำเสนอวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมซ่อมเสริม และด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ส่วนด้านที่มีปัญหาน้อย คือด้านการบริหารงานวิชาการ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ธรรมเนียมโรงเรียนหรือแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ^{๖๔}

สุมาลี แก้ววิมล ได้ศึกษา “ความพอใจในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต ๒” พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การประกันคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุดสูงสุด หลักสูตรและการบริหารสูงสุด การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การศึกษาและนิเทศภายใน ความแตกต่างของความพึงพอใจของครูในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต ๒ จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๖๕}

พระครูอุทุมพร (แดงเนียม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดมะเคือ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดมะเคือ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาว่า ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการวัดผลประเมินผล, ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์, ด้านการจัดการเรียนการสอน, ด้านบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และด้านการอำนวยการสถานที่^{๖๖}

^{๖๔} ทรงศักดิ์ อัครพรหมณ์, “การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์คุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๖.

^{๖๕} สุมาลี แก้ววิมล, “ความพอใจในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗).

^{๖๖} พระครูอุทุมพร (แดงเนียม), “การบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดมะเคือ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓), หน้า ๗๖ – ๗๗.

นายอินทร วุฒิไชย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา ๘” พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา ๘ พบว่ามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการทั้ง ๖ ด้านอยู่ที่ระดับเห็นด้วยมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้, ด้านการนิเทศงานวิชาการ, ด้านการวางแผนงานวิชาการ, ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน, ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร^{๖๑}

มยุรี ชาวจำปา ได้ศึกษา “การดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนในศูนย์ เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่” ในงานการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ คือ การรายงานผลการเรียนการสอนเมื่อสิ้นภาคเรียน การนำปัญหาจากการเรียนการสอนมาปรับปรุงผลการจัดการเรียนรู้ เตรียมเนื้อหาให้เหมาะสมกับ ความพร้อมนักเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ส่วนงานการนิเทศการเรียนการสอน ผลการศึกษา พบว่า ได้มีการกำหนดบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอนเยี่ยมชั้น เรียนเพื่อให้คำแนะนำแก่เพื่อนครู วางแผนการนิเทศการเรียนการสอน สร้างแรง ใจให้กับเพื่อนครู ให้ความร่วมมือในการนิเทศภายในสถานศึกษา^{๖๒}

จากการที่ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็น การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาโดยใช้ขอบเขตเนื้อหาหลักตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งภาพรวมแล้วสถานศึกษาจะมีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะที่พบจากการศึกษาพบว่า ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายังขาดที่ กระบวนการในการบริหารงานวิชาการ ส่วนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสภาพ

^{๖๑}อินทร วุฒิไชย, “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา ๘”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : ราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖ – ๗๗.

^{๖๒}มยุรี ชาวจำปา, “การดำเนินงานงานวิชาการของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพ การศึกษาม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

การดำเนินงานการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งศึกษาขอบเขตเนื้อหาตามทฤษฎีการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยยึดหลัก คือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการบริหารตนเอง หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วน มีการดำเนินงานเป็นจริงอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ ขาดกฎระเบียบที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ โครงสร้างบางงานยังใช้การบริหารงานโดยรับสั่งจากเบื้องบน กลุ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมต่อนโยบายของโรงเรียนต่อการประสานงานไม่ทั่วถึง ค่าใช้จ่ายบางครั้งกระชั้นชิดเกินไป และขาดความชัดเจน

๒) งานวิจัยต่างประเทศ

เบอร์เทลเซน (Bertelsen) ได้ศึกษา “การบริหารงานวิชาการในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยศึกษาเรื่องธรรมชาติการสอนของครูและการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนที่ได้รับการศึกษาพิเศษ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” พบว่า การวางแผนจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับบทบาทของครู จำนวนนักเรียนและสถานการณ์ในการเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพตามความสามารถแต่ละบุคคล^{๖๕}

เบอร์นาร์ด (Bernard) ศึกษาเกี่ยวกับ “บทบาทครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการ โดยต้องการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ข้อมูลและความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงและครูที่มีบทบาททางวิชาการของครูใหญ่ในรัฐแมสซาชูเซตส์” พบว่า ๑) ความคาดหวังของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูงและครู เกี่ยวกับบทบาทครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการไม่แตกต่างกัน ๒) การรับรู้ของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูงและครูเกี่ยวกับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการมีความแตกต่างกัน และ ๓) การรับรู้และความคาดหวังของครูใหญ่ ผู้บริหารระดับสูงและครูเกี่ยวกับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการมีความแตกต่างกัน^{๖๖}

^{๖๕}เบอร์เทลเซน (Bertelsen, ๑๙๙๙), อ้างถึงใน, คาร์ตัน พิมพ์อุบล, “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา...”, คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

^{๖๖}เบอร์นาร์ด (Bernard, ๑๙๘๔), อ้างถึงใน, ฌปักษ์ รุ่งโรจน์, “การบริหารงานวิชาการกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๖๘.

เชสเตอร์ (Chester) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารการศึกษาทั่วประเทศอเมริกา พบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลายวิธี ให้คณะครูมีส่วนในการวางแผน การจัดอบรม สาธิตวิธีสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคยกับวิธีสอนแบบต่างๆ จัดอภิปรายปัญหาการปรับปรุงการสอน การจัดให้ครูในโรงเรียนสับเปลี่ยน ย้ายชั้นเรียน และสังเกตการสอน จัดวิทยากรมาช่วยในการประชุมปฏิบัติการและการประชุมเกี่ยวกับปัญหาการสอน ให้ครูมีสำหรัยเตรียมการสอนมากขึ้น ให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกโสตทัศนศึกษา วัสดุอุปกรณ์การสจัดให้มีการอบรมความรู้ เกี่ยวกับวิชาการศึกษาเพิ่มเติมแก่ ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือ หรือบทความเกี่ยวกับวิชาครู เพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน”

คิใจ (Kijia) ศึกษาเกี่ยวกับ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ความสำเร็จของสถานศึกษา พบว่า ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของสถานศึกษา^{๑๒}

แมคคาร์ที วอเตอร์ (Mccarthy Water), ได้ทำการวิจัย เรื่อง “บทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหาร และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับ บทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ในเรื่องของการสังเกต การสอน การวัดผล และการประเมินผล^{๑๓}

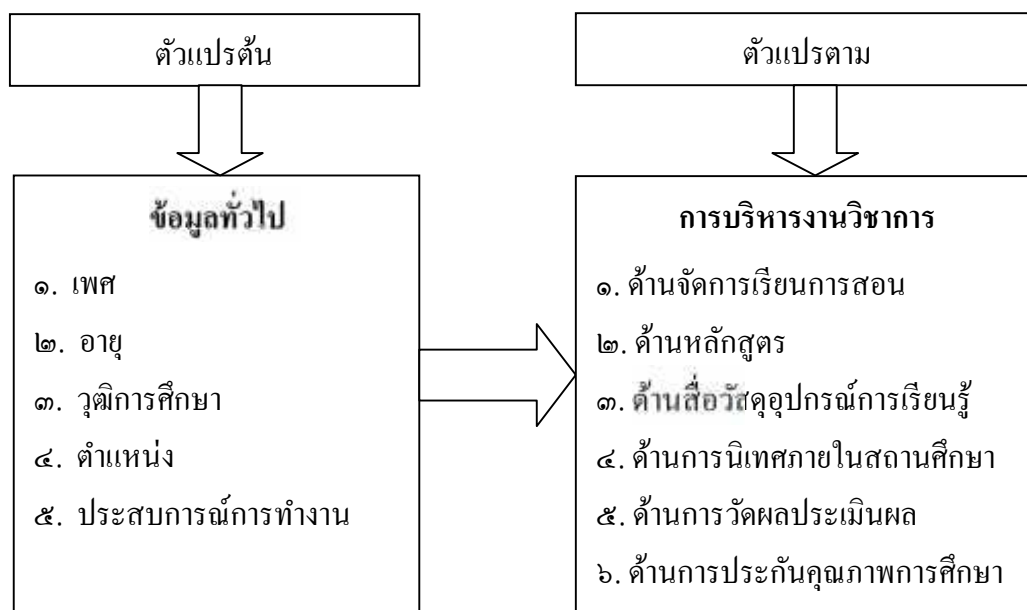
จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและบริหารงานแบบมีส่วนร่วม จัดให้มีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของงานวิชาการด้านต่างๆ โดยปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมให้มีกานิเทศภายใน การวัดผลประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

^{๑๒}เชสเตอร์(Chester), อ้างถึงใน, ทรงศักดิ์ อัครพรหมณ์, “การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์คุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, **ปริญาญารุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๑๓}คิใจ (Kijia, ๑๕๘๗), อ้างถึงใน, ฌบภัท รุ่งโรจน์, “การบริหารงานวิชาการกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๗๒.

^{๑๔}แมคคาร์ที วอเตอร์ (Mccarthy Water), อ้างถึงใน, ทรงศักดิ์ อัครพรหมณ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

๒.๓. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย